

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаменко О. В. Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття: монографія / О. В. Адаменко. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 704 с.
2. Академія педагогічних наук України. Координативно-аналітичний відділ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apsu.org.ua>. – Загол. з екрану.
3. Слюсаренко Н. В. Становлення та розвиток трудової підготовки дівчат у школах України кінця ХІХ – ХХ століття: монографія / Н. В. Слюсаренко. – Херсон: РІПО, 2009. – 456 с.

Слюсаренко Н.В.

ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ ТРУДОВОЙ ПОДГОТОВКИ ПОДРОСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ

В статье проанализировано и обобщено историко-педагогическое наследие по вопросам становления и развития научно-педагогической мысли и образования в Украине, истории развития образования девочек, гендерной проблематики и т. п. Особенное внимание сосредоточено на источниках, в которых представлено информацию по трудовому обучению и воспитанию подросткового поколения.

Ключевые слова: история развития образования, научно-педагогическая мысль, трудовое обучение, трудовое воспитание, трудовая подготовка.

Slusarenko N.V.

HISTORICAL ASPECT OF LABOUR TRAINING OF FUTURE GENERATION

The article analyzes and generalizes historic-pedagogical inheritance in sphere of formation and development of scientific pedagogical theory and education in Ukraine, e.g. history of female education, gender problematic, etc. Special attention is paid to labour training of future generations.

Key words: history of education development, scientific pedagogical theory, labour training, labour up-brining, labour preparation.

УДК 371.15: 39

Чикалова Т.Г.

ЕТНОПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М.СТЕЛЬМАХОВИЧА

У статті розкрито проблему етнопедагогічної складової професійної підготовки майбутнього вчителя у науковій спадщині М.Стельмаховича.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, етнопедагогіка, етнопедагогічна складова, наукова спадщина М.Стельмаховича.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна вітчизняна вища школа характеризується спрямованістю на формування духовно багатой, високоморальної, освіченої та творчої особистості, на продовження національних традицій, використання надбань народної педагогіки і культури. Вищезазначене зумовлює необхідність оновлення вимог до професійної підготовки майбутнього вчителя. Провідним у реалізації цих завдань є здійснення наскрізної етнопедагогічної підготовки студентів, бо саме засвоєння базового рівня власної національної культури є основою духовного становлення та розвитку творчих здібностей педагога. Переважною більшістю національних і державних документів про освіту в Україні чітко визначено пріоритетну роль етнопедагогіки у сучасному освітньо-виховному процесі. На сьогоднішній день застосування традицій етнопедагогіки – серед найактуальніших питань педагогічної науки, а етнопедагогічна підготовка вважається одним з нових підходів у системі загальнопедагогічної освіти майбутнього вчителя.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній літературі багато уваги приділяється професійній підготовці вчителя, розроблено її науково-теоретичні та

методичні засади: А.Алексюк, Г.Балл, О.Біляєв, Ф.Гоноболін, Н.Дем'яненко, І.Зязюн, Н.Кузьміна, Н.Ничкало, В.Сластьонін та ін.

Проблеми етнопедагогіки та її значення у професійній підготовці майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах розкрито у працях: Г.Волкова, В.Кононенко, В.Ликова, Н.Лисенко, Ю.Махмутова, Г.Неземковської, М.Стельмаховича, В.Струманського, Є.Сявавко, М.Харитоновна та ін.

Проте чимало проблем застосування української етнопедагогіки у практиці професійної підготовки майбутніх педагогів досі не досліджено, недостатньо висвітлено і питання неперехідної цінності наукового доробку М.Стельмаховича у зв'язку із зазначеною проблемою.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити проблему етнопедагогічної складової професійної підготовки майбутнього вчителя у науковій спадщині М.Стельмаховича на матеріалі публікацій у фаховій періодиці (журнали “Початкова школа” та “Рідна школа”), присвячених українській етнопедагогіці (період з 1989 по 1998 роки).

Виклад основного матеріалу. Найвидатнішим дослідником української етнопедагогіки, ім'я якого добре знане не лише на Україні, а й за кордоном, справедливо вважається академік АПН, доктор педагогічних наук Мирослав Гнатович Стельмахович (1934-1998). Більшу частину своїх праць вчений присвятив важливим питанням народної педагогіки, так з-під його пера, незважаючи на перепони, вийшли безцінні книги “Народна педагогіка” (1985), “Народне дитинознавство” (1991), “Народна дидактика” (1996), “Українська родинна педагогіка” (1996), “Українська народна педагогіка” (1997) та ін. Науковий дебют етнопедагогіки у спадщині М.Стельмаховича відбувся завдяки невеличкій книжечці “Мудрість народної педагогіки” (1971). Зазначимо, що до 1974 року до появи праці Є.Сявавко “Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку” досліджень, присвячених українській етнопедагогіці, не було. Отже, без перебільшення можна сказати, що термін етнопедагогіка остаточно закріпив у науковому обігу вітчизняної педагогіки саме М.Стельмахович. У подальшому проблеми етнопедагогіки, і найголовніше питання застосування її традицій та ідей у практиці навчально-виховної роботи закладів освіти всіх рівнів, знайшли своє висвітлення у чималій кількості одноосібних та написаних М.Стельмаховичем у співавторстві монографій, підручників, посібників, програм, концепцій, які є настільними книгами багатьох викладачів і майбутніх педагогів.

У публікаціях М.Стельмаховича, які, починаючи з 1989 року, систематично друкувалися у науковій фаховій періодиці також розкриваються найактуальніші аспекти вищезазначеної проблеми. Протягом дев'яти років (з 1989 по 1998 рр.) на сторінках журналів “Початкова школа” та “Рідна школа” вчений знайомив колеги-науковців, вчителів, вихователів, батьків з новою наукою етнопедагогікою, постійно підкреслюючи її неперехідне значення для сучасної освіти та виховання підростаючого покоління, а також важливість для професійної підготовки сучасного вчителя. Український вчитель, за переконаннями Мирослава Гнатовича, – це “високоосвічена, професійно компетентна, всебічно розвинена особа українця, наділена глибокою національною свідомістю й державницькою ідеєю, відповідальністю, високими інтелектуально-творчими, духовно-моральними й естетичними рисами, патріотичними почуттями, працьовитістю...” [7: 89]. Саме тому він відводив важливе місце етнопедагогічній підготовці у переліку професійних обов'язків українського вчителя.

Одна з перших статей М.Стельмаховича, присвячених українській етнопедагогіці, з'явилася у 1989 році у журналі “Радянська школа”, у ній було подано змістовну, науково обґрунтовану інформацію. У статті “Українська етнопедагогіка” автор зумів на семи сторінках подати досить вичерпні дані: визначення нової науки, виділити її компоненти, навести короткий екскурс з історії, обґрунтувати її значення у сучасному соціумі та подальші перспективи розвитку. Одне з перших визначень етнопедагогіки вченим звучить наступним чином: “Нещодавно в педагогічній науці з'явився ще один термін – “етнопедагогіка”. Ужите радянським педагогом Г.Н.Волковим слово є синонімом до поняття “народна педагогіка”... Якщо перше поняття включає в себе емпіричні педагогічні знання і засоби без належності до

певної етнічної спільності, то друге пов'язане з конкретною етнічною належністю педагогічних традицій. Скажімо, народну педагогіку українців називаємо “українською етнопедагогікою”. Вона включає в себе як загальнолюдське (інтернаціональне), так і самобутнє (національне)” [10: 11]. У подальшому, чим більше Мирослав Гнатович вивчатиме цю науку, його погляди на її визначення та дефініції будуть дещо трансформуватися, набираючи наукової зрілості.

У статті автор виділяє п'ять компонентів української етнопедагогіки, які на сьогоднішні є загальноновизнаними: народну фамілогію, народне дитинознавство, батьківську педагогіку, народну дидактику, народну педагогічну деонтологію. Обґрунтовує важливість етнопедагогіки для педагогічної науки: “Етнопедагогіка сприяє реалізації принципу зв'язку школи з життям народу. До того ж, раціональне застосування народних засобів забезпечує наступність між дошкільним і шкільним навчанням, полегшує перехід із сімейної обстановки в шкільну. Інакше кажучи, воно з'єднує батьківське виховання з учительським, школу з сім'єю, оскільки серцевина етнопедагогіки – насамперед у родині” [10: 15]. У даній статті вчений чітко визначає важливість і неперехідну цінність етнопедагогічної науки для підготовки та подальшої діяльності педагога: “Нарешті, народна педагогіка прикрашає педагогічну дію вчителя, є одним з показників його педагогічної майстерності” [10: 15].

Особливу увагу автор приділяє ролі етнопедагогіки та її традицій у вирішенні проблеми виховання духовності, яка у ті часи вже набула особливої гостроти. Серед способів боротьби з викривленням моральної поведінки, духовним занепадом підростаючого покоління він виділяє залучення української етнопедагогіки в усій її різноманітності до навчально-виховного процесу дошкільних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл. На завершення своєї статті Мирослав Гнатович наводить реальні приклади застосування традицій та надбань етнопедагогіки у навчально-виховній роботі деяких шкіл, підсумовуючи вищевикладене наступними словами: “Завдяки інтенсивному використанню етнопедагогіки школа висуває надійний заслін бездуховності, національному нігілізму, історичному безпам'ятству. Діти виховуються спадкоємцями народних цінностей, національних традицій і звичаїв, рідної сімейно-побутової культури” [10: 17].

У 1990 році на сторінках журналу “Початкова школа” з'являються ще дві публікації М.Стельмаховича: “Використання народної педагогіки у професійній підготовці майбутнього вчителя (№ 10) та “Етнопедагогічні основи вивчення народознавства в школі” (№12). У першій статті розкриваються погляди автора на проблему застосування етнопедагогіки у професійній підготовці вчителя, а також наведено приклади використання досвіду народної педагогіки у деяких ВНЗ України. Тому академік не лише науково обґрунтовує важливість вивчення української етнопедагогіки майбутніми вчителями, а й наводить практичні поради щодо введення її елементів у навчально-виховний процес ВНЗ. На думку Мирослава Гнатовича, активне використання досягнень народної педагогіки є одним із шляхів поліпшення та оновлення професійної підготовки майбутніх вчителів. Він справедливо вважав, що без її засвоєння не може відбутися повноцінної професійної підготовки. “У цій скарбниці житейських мудростей немало повчального можуть знайти й учені-педагоги, котрі займаються проблемами виховання молоді, й шкільні наставники, батьки” [1: 49]. Нині, двадцять років потому, у добу глобалізації та гуманізації освіти, погляди вченого щодо оновлення підходів до професійної підготовки вчителя набули особливої актуальності та мають беззаперечну цінність.

Розв'язуючи зазначену проблему, автор статті виходить з того, що раціональне використання народної педагогіки у процесі підготовки вчителя не лише підвищує якість професійного формування майбутнього вчителя, а й сприяє підготовці студентів до сімейного життя як майбутніх батьків – вихователів власних дітей. Цю думку М.Стельмаховича також обстоюватимуть інші дослідники, і дещо пізніше з'являться дисертаційні дослідження О.Семенов “Родинні виховні традиції у професійній підготовці студентів педагогічних інститутів” (1996 р.) та Л.Йовенко “Підготовка студентів-філологів

вищого педагогічного навчального закладу до родинного виховання” (2005 р.), які продовжуватимуть наукові погляди академіка.

Залучення студентів до багатства народної педагогіки Мирослав Гнатович вважає доцільним (на сьогодні ця думка підтверджена практикою) розпочинати ще на першому курсі, під час проведення традиційної вступної лекції “Педагогічна професія та її роль у сучасному суспільстві”. Ознайомлення з традиціями етновиховання автор пропонує проводити під час вивчення курсів педагогіки та історії педагогіки, залучаючи при розгляді більшої частини тем матеріали з народної педагогіки, наприклад, під час вивчення розділу “Теорія навчання” пропонує згадати про народну дидактику. “І справді, навіть важко собі уявити сучасну школу без застосування таких народних засобів навчання і розвитку дітей, особливо молодших школярів, як казка, загадка, прислів'я і приказка, дидактичні ігри, лічилки, заклички, примовлянки, скоромовки тощо, які одержали дуже високу оцінку з боку видатних педагогів. Цю думку продовжуємо і при вивченні теорії виховання” [1: 50].

Академік наводить різноманітні види завдань для творчої та самостійної роботи студентів, серед яких вирізняється моделювання колективних справ з народної педагогіки, наприклад, складання студентами збірки “Мудрість народної педагогіки”, у яку записують народні твори різних жанрів на педагогічну тематику, або аналіз прислів'їв та приказок про вчителя і педагогічну працю, які самостійно дібрані із різноманітних фольклорних збірок. Вивчення народної педагогіки за М.Стельмаховичем не обмежується лише “проголошенням і запам'ятовуванням фольклорних сентенцій педагогічного змісту” [1: 50], він звертає особливу увагу на необхідність вивчення живого досвіду етновиховання, зокрема власної родини, з поступовим переходом до вивчення виховних традицій інших сімей. Власні висновки таких досліджень автор пропонує фіксувати у спеціальному щоденнику педагогічних спостережень. Запропонована методика надзвичайно актуальна в умовах сьогодення українського суспільства, коли треба поставити заслін бездуховності та зубожінню моралі значної кількості сімей, відродити традиції родинного виховання, підготувати майбутнього педагога до роботи з батьками.

Досвід народної педагогіки, на думку Мирослава Гнатовича, доцільно обрати об'єктом уваги і при вивченні таких тем, як: “Моральне виховання”, “Естетичне виховання”, “Фізичне виховання”, “Школа, сім'я, трудові колективи і громадськість”, “Виховання дітей в сім'ї”. У навчально-виховному процесі сучасних ВНЗ України ця ідея М.Стельмаховича активно використовується при вивченні згаданих тем. Учений розподіляє вивчення етнопедагогічного матеріалу наступним чином: “Якщо на заняттях з педагогіки упереваж вивчаємо традиції, ідеали, принципи, засоби, складові частини народної педагогіки, то під час вивчення історії педагогіки основну увагу звертаємо на становлення і розвиток народної педагогіки, використання її видатними педагогами” [1: 50-51]. Тобто пропонує міжпредметне вивчення етнопедагогіки і курсів педагогіка та історія педагогіки. Етнопедагогіці, точніше народній педагогіці, як окремому курсу, він присвятить наступну статтю “Спецкурс з народної педагогіки у вузі” (“Початкова школа”.-1991.-№1).

Поглиблення та систематизація знань майбутніх учителів з народної педагогіки, за методикою М.Стельмаховича, відбувається під час проведення спецкурсу “Етика і психологія сімейного життя”, до компетенції якого потрапляє розв'язання вузлових питань народної педагогіки, серед яких учений виділяє: суть традицій сімейної етнопедагогіки, народне дитинознавство, провідні напрямки, зміст і способи виховання дітей і підлітків у сім'ї, роль народної педагогіки в моральній підготовці молоді до сімейного життя, навчально-виховне значення дитячого фольклору, виховне значення родинно-побутових звичаїв та ін. Приємно зазначити, що ця наукова ідея Мирослава Гнатовича продовжує своє існування у навчально-виховному процесі Херсонського державного університету, де майбутнім учителям читається курс “Етнопедагогіка сім'ї”, розроблений кафедрою педагогіки та психології.

Крім того, Мирослав Гнатович вважає важливим уведення кращих здобутків української народної педагогіки у заняття з предметних методик: “Повинен же ґрунтовно

знати майбутній вчитель, поряд з усім іншим, також народний досвід розумової, трудової, естетичної і фізичної підготовки молоді” [1: 52]. Особливу увагу академік акцентує на вивченні методики української та російської мов, коли викладачі повинні показати, яким чином розв’язується питання про мову та розвиток мовлення дітей народною педагогікою. З безцінними традиціями етновиховання майбутні вчителі глибше знайомляться на заняттях з методики трудової та фізичної підготовки школярів, образотворчого мистецтва, музики, співів. На заняттях з математики вчений рекомендує ознайомлюватися зі здобутками народної математики, а цікаві відомості з народного календаря, астрономії, агрономії та медицини повинні бути предметом уваги під час викладання природознавства та методики його вивчення у школі. Нині значна частина українських дисертацій присвячена дослідженню указаних аспектів, важливість яких для підготовки майбутніх педагогів одним з перших в українській радянській педагогіці окреслив М.Стельмахович.

Академік наводить для прикладу орієнтовний план семінарського заняття, рекомендує літературу (першоджерела, наукові статті його сучасників) для самостійного опрацювання студентами, презентуючи науково та практично виважену методику для впровадження у навчально-виховний процес будь-якого педагогічного ВНЗ, яка має на меті поліпшення процесу професійної підготовки майбутнього вчителя. При цьому значну увагу М.Стельмахович приділяє вивченню студентами спадщини видатних вітчизняних педагогів, яка ґрунтується на засадах народної педагогіки, а також на розкритті зв’язку народної педагогіки та педагогічної науки “...ця спадщина є повчальним прикладом творчого використання кращих надбань народної педагогіки при розробці наукових проблем” [1: 51] “...все це стає предметом уваги під час розгляду на лекціях і семінарських заняттях педагогічної спадщини відомих українських педагогів, для яких народна педагогіка виступала як життєдайне джерело формування виховних ідей” [1: 50].

У подальших публікаціях Мирослав Гнатович продовжує розвивати думку про важливість етнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя: “Спецкурс з народної педагогіки у вузі” (1991), “Застосування ідей української етнопедагогіки в роботі вчителя початкових класів” (1994); досліджує джерела української етнопедагогіки: “Джерела вічні й невичерпні” (1995); підкреслює її важливість для сучасної освіти і загальнолюдську цінність: “Українська національна школа і народна педагогіка” (1992), “Українська родинна педагогіка” (1995), “Етнопедагогічні основи української національної школи-родини” (1997); розкриває основні аспекти етнопедагогіки як науки, її філософські та методологічні засади, висвітлює актуальні проблеми: “Методологічні засади української етнопедагогіки” (1998).

У 1998 році виходить, на жаль, остання, знакова стаття “Методологічні засади української етнопедагогіки”, у якій яскраво прослідковується наукова обізнаність автора з даного питання та зрілість його поглядів, чітка та виважена позиція. Вчений подає наукове обґрунтування етнопедагогіки, озброюючи колег-науковців і насамперед учителів дефініціями, поняттями, визначаючи філософську основу, підкреслюючи важливість даної науки. “Відродження і розвиток автентичної педагогіки в Україні неодмінно включає розгортання етнопедагогічних досліджень... Відбувається неспинне зростання нових відкриттів у цій надзвичайно важливій науковій галузі як у кількісному, так і в якісному відношеннях... Як прогресуюча наука, українська етнопедагогіка має свою методологію високого, європейського штибу” [6: 41]. Цього ж року Мирослава Гнатовича не стало.

Згадані десять публікацій Мирослава Гнатовича являють собою своєрідні десять заповідей до застосування, наукового вивчення та вшанування надбань багатовікової народної мудрості. Вони є нетлінними, становлять класику етнопедагогічної науки і потребують обов’язкового ознайомлення студентами під час вивчення не лише етнопедагогіки, а й інших дисциплін психолого-педагогічного циклу. Треба зберегти цю спадщину, бо, на жаль, бібліотечні фонди старішають, потребують списання, тому існує нагальна потреба створити електронну міні-хрестоматію даних публікацій, для збереження безцінної спадщини видатного дослідника та пошановувача педагогічної мудрості нашого народу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, навіть неглибокий аналіз наукової публіцистики М.Стельмаховича свідчить про те, яку важливу роль він відводив етнопедагогічній складовій у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. Так, у науковому доробку вченого стосовно зазначеної проблеми обґрунтовано наступні положення:

1. Етнопедагогічна складова є невід'ємною частиною професійної підготовки майбутнього вчителя, бо вона підвищує педагогічну майстерність вчителя, прикрашає його педагогічну дію.

2. Знання досвіду та традицій етновиховання допомагає вчителю налагодити психологічний контакт з дітьми та батьками.

3. Вивчення етнопедагогіки студентами слід проводити, починаючи з першого курсу і закінчуючи останнім, підсумовуючи весь пройдений за п'ять років матеріал з педагогічних наук.

4. Найважливішою організаційно-педагогічною умовою реалізації етнопедагогічної складової підготовки майбутніх учителів є викладання етнопедагогіки (народної педагогіки) як окремого спецкурсу.

5. Етнопедагогічний матеріал доцільно застосовувати при вивченні предметних методик (української мови, математики, природознавства тощо).

М.Стельмахович заклав наукові основи української етнопедагогіки, підготував міцне підґрунтя для її подальшого вивчення та впровадження у навчально-виховну практику від закладів дошкільного навчання до закладів вищої освіти.

Подальшого глибокого вивчення та дослідження потребують питання, пов'язані з визначенням організаційно-педагогічних умов реалізації етнопедагогічної складової підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стельмахович М.Г. Використання народної педагогіки в професійній підготовці майбутнього вчителя / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1990. – №10. – С.49-52.
2. Стельмахович М. Джерела вічні й невичерпні / Мирослав Стельмахович // Рідна школа. – 1995. – №12. – С.10-14.
3. Стельмахович М.Г. Застосування ідей української етнопедагогіки в роботі вчителя початкових класів / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1994. – №12. – С.4-7.
4. Стельмахович М.Г. Етнопедагогічні основи вивчення природознавства в школі / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1990. – №12. – С.2-8.
5. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини / Мирослав Стельмахович // Початкова школа. – 1997. – №5. – С. 10-12.
6. Стельмахович М. Методологічні засади української етнопедагогіки / Мирослав Стельмахович // Початкова школа. – 1998. – №2. – С.41-43.
7. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – К.: Радянська школа, 1985. – 312 с.
8. Стельмахович М.Г. Спецкурс з народної педагогіки у вузі / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1991. – №1. – С.42-45.
9. Стельмахович М.Г. Українська національна школа і народна педагогіка / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1992. – №7-8. – С.3-5.
10. Стельмахович М.Г. Українська етнопедагогіка / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1989. – №6. – С.11-17.
11. Стельмахович М.Г. Українська родинна етнопедагогіка / М.Г.Стельмахович // Початкова школа. – 1995. – №8. – С.4-9.

Чикалова Т.Г.

ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ М.СТЕЛЬМАХОВИЧА

В статье раскрывается проблема этнопедагогической составляющей профессиональной подготовки будущего учителя в научном наследии М.Стельмаховича.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителя, этнопедагогика, этнопедагогическая составляющая, научное наследие М.Стельмаховича.

Chikalova T.G.

**ETHNOPEDAGOGICAL COMPONENT OF FUTURE TEACHER'S TRAINING IN THE
STELMAHOVICH'S SCIENTISTIC HERITAGE.**

The problem of etnopedagogical component of future teacher's training in the Stelmahovich's scientific heritage is exposed in the article.

Key words: Professional teacher's training, ethnopedagogic, ethnopedagogical component, the Stelmahovich's scientific heritage

УДК 378.14

Шиманович І.О.

**ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА ШКОЛЯРІВ ТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
У 50-ТІ – НА ПОЧАТКУ 60-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті проаналізовано розвиток політехнічної освіти учнів загальноосвітніх шкіл та студентів – майбутніх учителів у 50-ті – на початку 60-х років ХХ століття.

Ключові слова: політехнічний принцип, політехнічна освіта, політехнічне навчання, виробниче навчання, індустріально-педагогічний факультет.

Проблеми політехнізації навчального процесу загальноосвітньої та вищої школи час від часу привертають пильну увагу науковців та педагогів-практиків. Причини такого в тому, що політехнічна освіта завдяки своєму змісту містить значний соціалізуючий потенціал, надає можливості і підростаючому поколінню, і дорослим ознайомитись з основами виробництва, підготуватися до практичної діяльності в різних галузях народного господарства.

На важливість і необхідність політехнічної освіти свого часу вказували такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як: Д. Беллерс, Т. Кампанелла, Т. Мор, К. Маркс, П. Атутов, Ю. Васильєв, М. Жиделев, А. Линда, В. Ноздрьов, П. Ставський, Д. Тхоржевський, В. Юськович та ін.

Мета даної публікації – проаналізувати, як здійснювався розвиток політехнічної освіти учнів загальноосвітніх шкіл та студентів – майбутніх учителів у 50-ті – на початку 60-х років ХХ століття.

Як відомо, в 50-ті роки ХХ століття навчально-виховний процес загальноосвітньої та вищої школи вибудовували на основі принципу політехнізму. Особливо активізувався зазначений процес після ХІХ з'їзду КПРС (1952 р.).

У цей період, як констатує М. Жиделев, багатьма педагогами-методистами було здійснено успішну перебудову основ наук у світлі завдань політехнічного навчання. У подальшому це знайшло відображення в нових програмах загальноосвітніх дисциплін [3: 82]. Так, у 1953-1954 навчальному році навчальний план і програми для середньої школи орієнтували педагогів на вирішення питань політехнічного навчання лише засобами основ наук (математики, фізики, хімії, біології, географії, креслення). Однак цього було недостатньо, оскільки учні не отримували важливих технічних знань, умінь і навичок. Виникла необхідність включити до навчальних планів практичні заняття в майстернях, на шкільних навчально-дослідних ділянках і практикуми з машинознавства та електротехніки. Але й у цьому випадку школярі не могли здобути ґрунтовні знання, уміння і навички з основ виробництва, були недостатньо підготовлені до практичної діяльності, до виробничої праці [8: 5-6].

Значну допомогу у вирішенні зазначеної проблеми надало впровадження в загальноосвітніх школах виробничого навчання. В Україні нова форма трудової підготовки з'явилася в якості експерименту в 1954-1955 навчальному році. Експеримент полягав у